

MASARYKOVA UNIVERZITA

PBSNPB2:

Úvodní informace o předmětu Vymezení nestátního neziskového sektoru Historie neziskového sektoru v ČR

Jakub Pejcal

jakubpejcal@mail.muni.cz

ESF MU, Katedra veřejné ekonomie (kancelář č. 416)

Centrum pro výzkum neziskového sektoru

<http://cvns.econ.muni.cz/>

<https://www.facebook.com/CVNS>

OBSAH PŘEDNÁŠKY

- ❑ středověk – „prehistorie“
- ❑ osvícenství a národní obrození
 - ❑ fenomén mecenášství
 - ❑ formování novodobé občanské společnosti
- ❑ období první Československé republiky
- ❑ období „útisku“
- ❑ „nový dech“

STŘEDOVĚK – „PREHISTORIE“

- ❑ Povinné členství
 - ❑ na základě určitého znaku příslušnosti k řemeslu nebo činnosti
- ❑ Dobrovolné členství
 - ❑ spíše minimálně, charakteristické pro následující období
 - ❑ laická náboženská bratrstva, literátská bratrstva, mariánské družiny...
- ❑ Výrazná úloha církve
 - ❑ již ve 13. století činěny pokusy o ustavení řemeslných cechů (z německého „Zeche“ – řád, společenství)
 - ❑ některé skupiny (např. pražští řezníci) měly svá privilegia sdružovací již z doby Přemysla Otakara II., jiné si je získávají později - privilegia malířů (tzv. Bratrstvo malířů) z roku 1348, Karel IV.
 - ❑ podobné cechy vznikají v Evropě později: 1401 Paříž, 1403 Londýn, 1502 Štrasburk.

OSVÍCENSTVÍ A NÁRODNÍ OBROZENÍ (18. STOL.)

- ❑ důraz na dobrovolné členství, cechy však zůstávají
- ❑ myšlenky obecného prospěchu, vzdělání, zlepšování duchovního stavu lidstva a schopnosti lidského poznání
 - ❑ 1746 (až 1751) - Societas Incognitorum Eruditorum
(Společnost neznámých)
(učená společnost při olomoucké univerzitě, vědecký časopis)
 - ❑ 1770 (až 1952) - Ignác Born a vznik Soukromé učené společnosti
(později Královské české společnosti nauk)
(sdružení při pražském Klementinu, týdeník Učené zvěsti)

FENOMÉN MECENÁŠTVÍ

- ❑ v rámci Osvícenství se začíná objevovat fenomén mecenášství
- ❑ zakládány první mecenášské spolky
 - ❑ 1796 – Společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách
(po roce 1918 základ pro Národní galerii)
(sbírka umění, obrazárna, založení vlastní Akademie)
- ❑ mecenášství není znakem pouze spolků, ale i jednotlivců
 - ❑ později architekt Josefa Hlávka (1831 – 1908)
 - ❑ stál u zrodu České akademie věd a umění (1891 – 1952)
 - ❑ zajistil překlad Shakespeara do češtiny;
 - ❑ odkup uměleckých předmětů neznámých autorů;
 - ❑ podpora básníků, malířů a hudebníků (Vrchlický, Zeyer, Aleš, Dvořák...);
 - ❑ zřídil Fond na postavení sochy sv. Václava na Václavském náměstí.

FORMOVÁNÍ NOVÉ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

- ❑ 2. pol. 19. století se začíná formovat moderní občanská společnost
- ❑ další rozvoj mecenášství a filantropie
 - ❑ státní podpora je netransparentní, proto je nezbytná konkrétní adresná podpora občanů, která je předpokladem účelného využití
 - ❑ podporovatelům se dostává značného společenského uznání
 - ❑ důležitá role církve (spolky s širší platností)
- ❑ vzniká řada nových a významných:
 - ❑ Společnost pro lidská práva (1835 - Francie);
 - ❑ Spolek Evropa (1854),
 - ❑ Spolek ctnostných,
 - ❑ Spolek pro péči o propuštěné vězně,
 - ❑ Sokol (1862),
 - ❑ Klub českých turistů (1888),
 - ❑ Junák (1911)

OBDOBÍ PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

- ❑ spolky pochopitelně pokračují v činnosti
- ❑ mimo tradičních se objevují i nová sdružení a dochází ke značnému rozšíření činnosti
- ❑ mezinárodní spolky (odbočky Pan Klubů, Rotariánů...), často se základem na našem území - hnutí Panevropské (s podporou TGM)
- ❑ organizace nabývají na členech:
 - ❑ Sokol - 1929 – 629.136 členů
 - ❑ Junák – 1930 – 34.253
- ❑ výrazným rysem byla dobrovolnická práce:
 - ❑ Československý Červený kříž, 1930 – 35.000 samaritánů (dorost ČsČK – 483000 členů)
- ❑ tisíce drobných spolků – hasičské, čtenářské, pěvecké...
- ❑ (běžné, že v obci s 5.000 obyvateli bylo více jak 30 spolků)

OBDOBÍ „ÚTISKU“ A „NOVÝ DECH“

- ❑ prvorepublikové prolínání spolkového a politického života má vliv na heterogenitu neziskového sektoru, příklad skautů:
 - ❑ pravicoví skauti – Švehlovi junáci skauti Československa
 - ❑ židovští skauti
 - ❑ levicoví skauti – Spartakovi skauti práce...

- ❑ předzvěst dalších období? – nástup totality
 - ❑ Období protektorátu – útisk občanských aktivit
 - ❑ Socialismus – poroba a kontrola občanských aktivit, skrytá činnost

- ❑ „polistopadová éra“ – znovuoobnovení občanských aktivit, rozkvět

VYMEZENÍ NESTÁTNÍHO NEZISKOVÉHO SEKTORU

- Základní literatura:
 - HYÁNEK, Vladimír. *Ekonomika neziskových organizací*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 96 s. ISBN 8021035013.
 - ŠKARABELOVÁ, Simona. *Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 129 s. ISBN 8021030313.

- Pro náročnější:
 - POSPÍŠIL, Miroslav. *History of The Czech Nonprofit Sector*.
http://cvns.econ.muni.cz/prenos_souboru/is/soubory/web/97-scan2-history-cz-update09.pdf